

НАПРЯМ 3. ФІЛОЛОГІЯ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-357-9-56>

ВЕБРАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ЗЛОЧИН» У ТВОРАХ ДЕТЕКТИВНОГО ЖАНРУ

Бредун Т. В.

*здобувачка освітнього ступеня магістра
за спеціальністю 014.021 Середня освіта
(Мова і література (англійська))*

*ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»*

Науковий керівник: Жаборюк І. А.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської філології
та методики викладання іноземних мов*

*ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна*

Наша робота присвячена дослідженню ключових концептів у детективних творах англійського письменників, а саме «злочин» та «злочинець», їх реалізації в мові та їх вербалізації у детективному дискурсі.

Концепт є невід'ємною частиною культури. Існують різноманітні засоби різноманітними вербалізації концепту: лексеми, фразеологізми, вільні словосполучення лексемами, тексти та сукупності текстів.

Ключові концепти детективного дискурсу представленому текстами видатних авторів класичного детективу являються об'єктом даного дослідження, а предметом – лексичні засоби їх вербалізації в англійському детективному дискурсі, а, також, характеристики і типи взаємозв'язку цих ключових концептів.

Матеріалом дослідження є тексти видатних авторів класичного англійського детективу.

Отже, дана робота є актуальною, оскільки важко заперечити соціально-культурну роль детективного дискурсу в суспільстві, та його ключових концептів, а саме «злочинець» і «злочин», і необхідністю встановити їх когнітивно-дискурсивні характеристики.

З вищесказаного витікає мета дослідження, тобто – з'ясування лінгвокогнітивних характеристик ключових концептів детективного дискурсу «злочин», «злочинець» та моделі зв'язку між ними.

Для досягнення мети ми намагалися розв'язати такі завдання:

- теоретичні засади дослідження;
- визначити статус детективного дискурсу;
- виявити статус ключових концептів;
- описати засоби вербалізації ключових концептів.

Дослідники надають дискурсу особливого значення і виділяють йому особливе місце у комунікації, причому незважаючи на розуміння цього поняття: вузьке чи широке. Дискурс, як гадають деякі мовознавці, – це проміжна ланка між спілкуванням, тобто мовленням і мовною поведінкою, яка фіксується текстом.

Вчені-лінгвісти неодноразово зверталися аналізу дискурсу і вербалізації основних концептів тієї чи іншої картини світу. Значна кількість провідних вітчизняних і зарубіжних дослідників досліджували концепт, намагалися дати визначення цього поняття. Можна виділити доробок таких вчених: Бацевич Ф.С., Калюжна А.Б., Шевченко І.С. [1; 2; 3]. Вважається, що у мові концепти представлено лексемам (вербалізаторами концептів), тобто словами-репрезентантами та їх синонімами.

Дискурс це реальна, жива комунікація. Вона пов'язана з тією чи іншою ситуацією. Вона невід'ємна від екстралінгвістичних чинників. Текст – це, по суті вербалізація цих керівних принципів, який їх фіксує.

Вчені стверджують, що художній дискурс базується на складному переплетенні взаємодії намірів автора того чи іншого твору і реакції читача з самим текстом [4].

Детектив як художній твір має свої особливості прівняно з іншими жанрами художньої літератури. Він вимагає дотримання стереотипу, та певних традиційних шаблонів і є, за своєю структурою досить консервативним жанром, тобто дотримання традицій та умовностей.

Різновидом дискурсу, який мусить відповідати певним шаблонам, є, так званий, інституційний дискурс. Основою інституційного дискурсу являється схема необхідних комунікативних дій, які є найважливішими елементами цієї структури. У детективі такими суттєвими компонентами вважаємо злочин або сигнал таємниці, за яким слідує розслідування злочину та розкриття таємниці.

Детектив належить до «м'якої» форми інституційного дискурсу. З одного боку наявні незмінні компоненти: злочин – розслідування – розкриття таємниці і типовий набір дієвих осіб, з другого – структура детективів є доволі різноманітна. [5, с. 191].

Конститутивні характеристики дискурсу конкретизуються за лініями комунікантів. В інституційному дискурсі – це агенти та клієнти

інституту. Агентами являються представники соціально-професійної групи, які через різну спеціалізацію у різний спосіб впливають на клієнтів. Агенти інституту представлені більш диференційовано ніж клієнти і завжди детальніше описуються [2, с. 191].

У детективному дискурсі зазвичай, беруть учать поліцейський, експерт і, власне, детектив, (ті, хто здійснюють розслідування і розкривають таємницю злочину), з другого боку, задіяні жертва (потерпілий), злочинець, усі підозрювані і свідки.

Інституційність також проявляється у певних кліше, що є типовими для мовлення агентів інституту, доречних зауважень, відповідної поведінки, реакцій агентів і клієнтів інституту. У детективному дискурсі для досягнення потрібної для агента атмосфери іноді використовується фамільярність у спілкуванні:

It is a secret, mademoiselle, but I will tell you, I am a detective!

/A. Christie, Double Sin/

Існують різні способи вербалізації концепта: лексичні, синтаксичні, фразеологічними, найпоширеніший з них – лексичний є, водночас, і найбільш продуктивним, адже саме він стає іменем концепту [3, с. 48].

Лексема, яка має найбільше семантичних компонентів, які носять зміст концепту, має межі. Це аспекти, представлені певним набором сем, які реалізуються в різних контекстах вживання даного слова. Така лексема є іменем концепту.

Іменем концепту – це найчастіше слово, а якщо воно багатозначне, то один із його лексико-семантичних варіантів [4]. Це слово стає ядром лексико-семантичного поля зі статусом імені концепту. Такий мовний знак передає зміст концепту найбільш повно й адекватно. Отже ключове слово, яке є іменем концепту, повинно співпадати з ядром відповідного синонімічного ряду, мати домінуючі ознаки концепту у своїй лексичній побудові [там само]. Вищезазначені критерії застосовуємо з метою виділення імен концептів ЗЛОЧИН, і ЗЛОЧИНЕЦЬ.

Синонімічний ряд лексем для вербалізації концепту ЗЛОЧИН у детективному дискурсі, становлять лексеми *crime*, *offence*, *breach*, *misdeed*, *trespass*, *felony*, *outrage*, *wrong*. Спільна сема, яка їх об'єднує це сема 'порушення закону' (*violation of law*). У даному синонімічному ряду найбільш частотною є лексема *crime*, вона передає зміст концепту ЗЛОЧИН найбільш повно і, вона є домінуючою, а, отже є іменем концепту.

Вперше у письмових джерелах лексема *crime* зафіксована в XIII столітті зі значенням «поганій вчинок, гріховність» (*sinfulness*, *wickedness*). У кінці XIV ст. з'являється інше значення «звинувачення» (*an accusation*), «злочин, протиправна дія» (*an illegal act, a crime*), та «гріх» (*a sin*), що збереглися донині.

Усе вищесказане дозволяє виділити п'ять лексико-семантичних варіантів, та об'єднати їх у групи. Ці групи утворюють домени: ЛСВ 1 «порушення норми закону (права)», ЛСВ 2 «злочинність», ЛСВ 3 «порушення норми моралі», ЛСВ 4 «помилка», ЛСВ 5 «гріх»

Лексичний спосіб репрезентації концепту є найбільш продуктивним, при цьому ім'я концепту – ключове слово, що збігається з доміантою синонімічного ряду, – найбільш повно відображає зміст концепту.

Література:

1. Бацевич Ф.С. Нариси з комунікативної лінгвістики. Львів. Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 280 с.
2. Калюжна А.Б. Концепт ТАЄМНИЦЯ в англійській мовній картині світу. Вісник Харків. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна..Харків, 2009. № 848. С. 35–39.
3. Кочерган М. П. Загальне мовознавство [підручник]. К. «Академия», 2008. 464 с.
4. Шевченко І.С. Когнітивно-прагматичні дослідження дискурсу // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. кол. монографія. Харків. 2005. С. 105–117.
5. БехтаТ.О. Лінгвокогнітивне моделювання англомовного детективного дискурсу: дис....канд.філол.наук:10.02.04. Львів, 2009. 235 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-357-9-57>

КОРПУСНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ МЕТАФОР

Довбня О. Ю.

*аспірант кафедри перекладу
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського*

Науковий керівник: Чрділелі Т. В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Полтавська область, Україна*

Методи корпусної лінгвістики представляють собою окрему емпіричну парадигму, яка повноцінно сформувалася у сучасній